

Fiskebäcks kapell

Antikvarisk medverkan i samband med ommålning av fasader,
Habo socken i Habo kommun, Jönköpings län, Skara stift

Fiskebäcks kapell

Antikvarisk medverkan i samband med ommålning av fasader
Habo socken i Habo kommun, Jönköpings län, Skara stift

Jönköpings läns museums dnr:2019-009

Rapport och foto: Britt-Marie Börjesgård
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2021

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte.....	5
Historik.....	5
Beskrivning inför åtgärder.....	7
Vidtagna åtgärder.....	7
Målning kapell.....	7
Målning bårhus.....	8
Målning klockstapel.....	8
Kompletterande arbeten.....	8
Sammanfattning.....	8
Utvärdering.....	8
Antikvariska noteringar och iakttagelser.....	9
Tidigare färgsättning.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Referenser.....	10
Arkiv.....	10
Tryckta källor och litteratur.....	10

Bilagor

Bilaga 1. Fotobilaga.....	11–14
---------------------------	-------

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Habo pastorat har under sommaren 2019 genomfört målningsarbeten på Fiskebäcks kapell och klockstapel. Kapellet och bårhuset har målats om med linoljefärg, klockstapeln har rödfärgats och täckbrädor tjärstrukits.

Pastoratet har anlitat Jönköpings läns museum för antikvarisk medverkan genom antikvarie Britt-Marie Börjesgård som också har sammanställt rapporten. Då arbetena var av underhållskaraktär behövdes inget tillstånd av länsstyrelsen.

Syfte

Syfte med åtgärderna var att hålla kyrkan i gott skick. Syftet med den antikvariska medverkan var att följa och dokumentera arbetena samt att delta i avvägningar avseende material och metoder som kunde påverka kyrkans karaktär och kulturhistoriska värden.

Historik

Kyrkplatsen i Fiskebäck har gamla anor. Det antas ha funnits en medeltida träkyrka på plats redan från 1100-talet och Fiskebäck utgjorde en egen socken in på 1500-talet. Träkyrkan och den fristående klockstapel brann 1623 och ersattes av en ny kyrka som stod klar 1639 och en klockstapel några år senare.

1600-talskyrkan flyttades år 1780 till Lilla Flyttered och utgör nuvarande Gustav Adolfs kyrka. Den gamla klockstapeln lämnades på sin ursprungliga plats och begravningsplatsen nyttjades fortsatt för församlingsbor i den delen av socknen. Skötseln av begravningsplatsen var dock bristfälligt så klockstapeln förföll. Detta ledde till att man på 1850-talet beslöt att ta ner stapeln. Den nuvarande klockstapeln uppfördes samma år, 1853, av Nils Johansson i Bränninge. Enligt beslut av kyrkostämman skulle klockstapeln uppföras till högst 10 alnars höjd och virket från den gamla stapeln återanvändas. Dock ska den gamla stapeln ha varit mera högre och haft ett sedvanligt korsformat tak med spira.

Kapellet och klockstapeln från väster, före åtgärd.

Översikt från söder, före åtgärd.

Det nuvarande kapellet uppfördes 1939 efter ritningar av stockholmsarkitekten Karl Martin Westerberg och var ursprungligen avsett som gravkapell. Vid korgaveln iordningställdes ett tak ovan den Lantzenfeltska graven. På 1970-talet genomfördes vissa renoveringsarbeten och troligen målades fasaderna med röd oljefärg efter att ursprungligen ha varit målade i ljusa färger. Vid en färgundersökning i samband med genomförda arbeten 2005 konstaterades att kapellet ursprungligen har varit ljusgult med rödbruna foder och en gråbeige fönsterkulör.

Då kapellet hade varit målat med alkydoljefärg ovanpå den tidigare linoljefärgen blev beslutet 2005 att försöka rengöra ner till trärent. Detta utfördes med kemiskt färgborttagningsmedel varefter färgen sedan skrapades bort. Det understa lagret linoljefärg hade dock hög vidhäftning och lämnades intakt. Fasaderna högtryckstvättades sedan för att få bort alla kemikalier före om målning med traditionell linoljefärg.

Vid en efterbesiktning 2008 noterades att färgen spjälkade, troligen beroende på att färgborttagningsmedlet inte hade avlägsnats tillräckligt väl. Huruvida garantiåtgärder genomfördes eller inte finns inte dokumenterat.

Beskrivning inför åtgärder

Kapellets och bårhusets fasader var i behov av underhållsmålning då färgen flagade partiellt och även lyfte underliggande skikt. Skadorna var mest omfattande på kapellets södra och västra fasader. Kapellet var enligt tidigare dokumentation målat med linoljefärg sedan ommålningen 2005, då den tidigare alkydoljefärgen avlägsnades. Sockeln uppvisade vissa putsskador i anslutning till gravhällen i norr.

Vad gällde klockstapeln var det framför allt de tjärade täckbrädorna och vindskivorna som var torra och i behov av omtjärning.

Några rötskador på trävirket hade inte noterats.

Färgen på takryttaren flagade relativt kraftigt.

Klockstapelns täckbrädor var i behov av tjärning.

Vidtagna åtgärder

Målning kapell

Kapellets samtliga fasader och snickerier målades om. Lös färg skrapades in till fast underlag. Samtliga ytor rengjordes sedan inför målning. Målningen utfördes i tre steg med grundning, mellanstrykning och slutstrykning. Kapellet målades om i befintlig kulör. Kulörerna fastställdes i NCS, fasad S 5040-Y80R (varmröd lik rödfärg), fönster och foder S 1002-Y (en knäckt vit färg) samt portar S 8502-Y, en mörkbrun färg. Linoljefärg av fabrikat Wibo användes generellt.

Takryttarens plåttak målades om med svart färg, med plåtfärg Pentur kultur. I samband med arbetena på takryttaren kontrollerades också spiran och dess infästning.

Sockeln målades med en silikatfärg, Sylitol som produceras av Caparol, i kulör S 6500-Y, en något ljusare grå än den tidigare kulören. Putslagningarna på sockeln för gravhällen vid den norra fasaden genomfördes under våren 2020.

Målning bårhus

Bårhuset målades om på samma sätt som kapellet avseende metod och kulörer, med röd fasad och mörkbruna portar.

Målning klockstapel

Den slamfärgade klockstapeln borstades och rengjordes inför ommålningen. Den målades sedan med rödfärg, Åkta Falu rödfärg i två strykningar, i den första strykningen späddes färgen något med vatten.

Täckbrädor och vindskivor tjärades. Ytorna rengjordes före strykning genom borstning. Tjäran ströks varm, den upphettades på plats till ca 70 grader. Dalbränd tjära från Auson i Kungsbacka nyttjades.

Kompletterande arbeten

Församlingen beställde under arbetets gång även rödfärgning av ekonomibygnaden öster om kyrkogården.

Sammanfattning

Arbetena har omfattat:

- Ommålning av kapellet fasad, takryttare och fönster i befintlig kulör.
- Ommålning av bårhuset i befintlig kulör.
- Rödfärgning och tjärning av klockstapeln.
- Rödfärgning av ekonomibygnaden.

Utvärdering

Slutbesiktning av de utförda arbetena genomfördes den 23 september 2019. Vid besiktningstillfället deltog, från pastoratet Claes-Olof Mattsson, entreprenör Johannes Magnusson, Magnussons Måleri AB, Hjo, Ingvar Blixt, besiktningsman tillika projektledare Ritningen Arkitektbyrå, Skövde, samt antikvarie Britt-Marie Börjesgård, länsmuseet.

Pastoratet hade utsett Jönköpings läns museum, Britt-Marie Börjesgård till antikvarisk medverkande. Vid besiktningen gjordes en mindre anmärkning vad gällde klockstapeln, där det noterades stänk av tjära på grundstenarna. Detta skulle åtgärdas till våren 2020. Kapellet, bårhuset och rödfärgningen av ekonomibygnaden var utan anmärkning. Entreprenören skulle lämna material- och kulörförteckning till projektledare och antikvarie.

Länsmuseets generella synpunkt var att arbetena var väl utförda. De utförda arbetena hade genomförts på ett antikvariskt tillfredsställande sätt och godkändes därför.

Vid slutbesiktningen noterades stänk av tjära på klockstapelns grundstenar.

Ovan: Vid en jämförelse mot linoljefärgslikaren noterades att trolig ursprungskulör på fasaden var guldocker 6A 94 eller ljusocker 6A 92. Provet på bild är det förstnämnda.

Till vänster: Foder har troligen varit målade med samma pigment men i en mörkare blandning, guldocker 2A eller 3A 94.

Antikvariska noteringar och iakttagelser

Tidigare färgsättning

Den ursprungliga färgställningen med en ljusgul fasad och ockragula fönsterfoder framkom vid en enkel skrapning. Någon mera omfattande färgundersökning fanns inte skäl att genomföra då detta gjordes inför arbetena 2005 och de mellanliggande skikten avlägsnades i samband med dessa åtgärder.

Vid färgundersökningen som utfördes av läns museet före arbetena 2005 påträffades följande färgskikt på kapellet (Redovisas från ytan och inåt):

Väggytor (inkl. hörnfoder):

1. Järnoxidröd oljefärg (två skikt)
2. Mörk grågrön oljefärg, NCS S 6020-G50Y
3. Beigegul linoljefärg, NCS S 1510-Y10R
4. Ljus beigegul linoljefärg, NCS 1010-10R

Dörr- och fönsterfoder:

1. Vit oljefärg, (flera skikt)
2. Brunröd linoljefärg, NCS S 4020-Y50R
3. Ljusare brunröd linoljefärg, NCS 3030 Y50R

Stolpar

1. Svart oljefärg
2. Vit oljefärg
3. Brunröd linoljefärg, NCS S 4020-Y50R
4. Ljusare brunröd linoljefärg, NCS 3030 Y50R

Fönstersnickerier

1. Vit oljefärg, (flera skikt)
2. Gråbeige linoljefärg, NCS S 3010-Y

Inför arbetena 2005 lyftes frågan om att återgå till den ursprungliga färgsättningen, för att återställa byggnadens tidstypiska karaktär. Detta låg dock inte i linje med församlingens vilja och den befintliga färgsättningen från 1970-talet i järnoxidrött med vita och svarta detaljer bibehölls. Även inför den nu genomförda om målningen ställdes frågan, svaret var dock detsamma som senast.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:.....	2019-009
Byggherre:	Habo pastorat
Projektledare:.....	Ingvar Blixt, Ritningen Arkitekt- byrå, Skövde
Entreprenör:	Magnussons måleri, Habo
Antikvarisk medverkan:.....	Britt-Marie Börjesgård
Rapportansvarig:.....	Britt-Marie Börjesgård
Rapportgranskning:.....	Anders Franzén
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Habo kommun
Socken:.....	Habo socken
Fastighetsbeteckning:.....	Fiskebäck 1:1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Fiskebäcks kapell.

Tryckta källor och litteratur

Olsson, Margareta. 2009. *Fiskebäcks kapell och klockstapel, yttre restaurering*. Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport 2009:30.

Bilaga 1. Fotobilaga

Fotografier tagna i samband med slutbesiktningen den 23 september 2019.

Ovan: östra fasaden och takryttaren.
Ovan till vänster: porten på den södra gaveln.

Den västra fasaden.

Översikt från väster med klockstapeln och kapellet.

Klockstapeln från väster.

Bårhuset målades på samma sätt som kapellet.

Kapellet från öster.

Kapellet och ekonomibyggnaden, översikt från sydväst.

Ekonomibyggnaden strax öster om kyrkogården rödfärgades.

Kapellet, översikt från söder.

Under sommaren 2019 genomfördes underhållsarbeten på Fiskebäcks kapell och klockstapel. Fasaderna på kapellet och bårhuset målades om i befintlig kulör och klockstapeln rödfärgades.

